

SVI PROTIV ZABRANE TUNGSTEN RASVJETE

Hoće li kulturnjacima pasti mrak na oči?

Osim već spomenute činjenice da LED uređaji **nisu dovoljno razvijeni za scensku namjenu**, za rad na otvorenome su potrebni uređaji čija elektronika podnosi ljetne uvjete rada, mogu pokisnuti i oduprijeti se agresivnom djelovanju soli iz zraka

U TEATRU JE IPAK bitna žarulja! Hrvatske kulturne institucije ovih dana raspisale su peticiju protiv zabrane tungsten rasvjete, bolje poznate i kao žarulja sa žarnim nitima, a pridružile su im se i Dubrovačke ljetne igre kao supotpisnice peticije. Svakako vrijedi dodati i to kako su kulture ustanove i institucije dosad, zahvaljujući 'entertainment' klauzuli iz 2013. godine, od ove promjene bile izuzete. No predloženim izmjenama regulative od rujna 2020. godine u Europskoj uniji bilo bi zabranjeno stavljanje u promet i korištenje izvora svjetla sa žarnim nitima čak i njima, a što bi to značilo za kazališni izričaj? Za komentar smo zamolili

Piše Mia Njavro
 Foto Dubrovačke
 ljetne igre

Za ogromna financijska ulaganja dobit ćemo ograničeni likovni izričaj, osiromašenje kazališne i koncertne produkcije

mag. art. Marka Mijatovića, majstora rasvjete i videa Dubrovačkih ljetnih igara koji nam je, osim osnovnog razloga zašto su u pravilu sve kulturne institucije Hrvatske protiv ove regulative komentirao i što se promijenilo od 2013. godine, kao i to zbog čega tungsten rasvjeta predstavlja bolje rješenje za naš jedinstveni, ambijentalni teatar. — Razlozi su višestruki. S financijskog gledišta, rok za nabavu i prilagodbu na novu opremu je prekratak dok je s umjetničke strane činjenica da tungsten-halogen žarulja omogućuje fluidne rasvjetne promjene, njeno svjetlo je ugodnije za rad te u spektru bijelog svjetla naginje prema crvenome

dijelu. Sve navedeno nisu, još uvijek, karakteristike LED rasvjetnih tijela i kao takvi ne mogu niti biti adekvatna zamjena – ističe ovaj majstor rasvjete, dodajući kako to 'ne znači da su protiv LED tehnologije'.

— Suvremeni LED rasvjetni uređaji imaju neke druge prednosti naspram klasičnih tungsten uređaja, tako da su oni međusobno našli svoj suživot na sceni i oblikovanju svjetla. Naime, klasičnom rasvjetom se obično osvjetljava scena i izvodači na njoj, dok se s LED uređajima najčešće izrađuju razni svjetlosni efekti. Zajednički, osiguravaju nam široku paletu mogućnosti. Ukidanje jedne od te dvije tehnologije bi znatno osiromašilo likovni izražaj – napominje Mijatović, a od 2013., dodaje, pojavljuje se 'Save Tungsten' kampanja... Što se promijenilo otad do danas?

Ne radi se na edukaciji građana

— Tada je već bila aktivna kampanja Save Tungsten koju je iniciralo Udruženje oblikovatelja svjetla (Association of Lighting Designers) čiji je angažman rezultirao donošenjem tzv. entertainment klauzule. Nakon što je iznesena takva 'okrnjena' zabrana korištenja običnih wolframovih žarulja, u jednom razdoblju smo za potrebe kućanstva bili gotovo bez mogućnosti nabave žarulja sa žarnim nitima pa su tržištem zavladaile lampe s fluorescentnim cijevima, tzv. štedne žarulje. Njih karakterizira zelenkasto-bijelo svjetlo (točna boja ovisi konkretno o vrsti premaza cijevi), sadrži živu i malo tko je bio sretan takvim rješenjem. Paralelno s tim, domišljati proizvođači su u stakleni balon obične žarulje ubacili tada i dalje dozvoljenu tungsten-halogen žarulju pa smo opet u kućanstvima mogli imati žućkasto-bijelo svjetlo. LED se tada još uvijek razvijao, bio je veoma

skup i vjerojatno se proizvođačima nije svidjela činjenica da kućanstva imaju adekvatnu i povoljnu zamjenu – nastavlja Mijatović, uz opasku kako se 'nažalost ne radi na edukaciji građana o utjecaju pojedinih vrsta rasvjete na zdravlje'. U ovom razdoblju kultura je bila izuzeta od regulativa, napominje.

— Nastavilo se daljnje korištenje rasvjetnih tijela s tungsten-halogenim žaruljama. No bez obzira na tadašnje olakšavajuće okolnosti, kulturne institucije ni kod nas ni u ostatku Europe, nisu spremne za prelazak na isključivo LED izvore. S druge strane, LED rasvjetni uređaji još uvijek nisu razvijeni na zadovoljavajuću razinu. Trebalo bi pričekati još nekoliko godina da se tehnologija razvije te da se da dovoljno vremena kulturnim institucijama da u skladu s mogućnostima obavljaju postupnu tranziciju – ističe dalje.

LED ne ide uz ambijentalnost

Na koji način bi, ukoliko do toga dođe,

Za rad na otvorenome su potrebni uređaji čija elektronika podnosi ljetne uvjete rada

novi rasvjetni park mogao biti ukomponiran u, po svemu posebne, ambijentalne lokacije Igara, odnosno, koliko bi bilo teško novi rasvjetni park uklopiti u primjerice obrazovne institucije, manje kazališne kuće i domove kulture?

Mijatović ističe da to za nikog ne bi bilo jednostavno.

— Osim već spomenute činjenice da LED uređaji nisu dovoljno razvijeni za scensku namjenu, za rad na otvorenome su potrebni uređaji čija elektronika podnosi ljetne uvjete rada, mogu pokisnuti i oduprijeti se agresivnom

djelovanju soli iz zraka. Reflektor s tungsten-halogenom žaruljom traje praktički sve dok se ne slomije. Možemo reći da je njihov prosječni vijek trajanja dvadeset godina pa i do trideset uz redovito održavanje. Za LED uređaje nisam siguran da će moći pretrpjeti i prvih deset. Ako se i pokvari, teško da će biti mogućnosti servisa, već će se najvjerojatnije morati nabavljati

novi. Ne zaboravimo da su im nabavne cijene i trostruko veće od cijena klasičnih reflektora – napominje dalje.

— Što se tiče obrazovnih institucija, a pri tom mislim na škole i fakultete koje imaju dvorane i amfiteatre sa scenskom rasvjetom, svakako da će se i oni morati prilagoditi ovoj uredbi ukoliko stupi na snagu, a isto je i s manjim kazalištima i domovima kulture. Teško da će to moći bez izvanredne pomoći nadležnih državnih institucija ili nekih posebnih namjenskih fondova. Čak i u tom slučaju, za pretpostaviti je da će se često nabavljati povoljniji LED uređaji lošije kvalitete. Drugim riječima, osigurati će sebi radno svjetlo. Tako će se srozati razina kvalitete scenske rasvjete koju su do tada imali, te eliminirati mogućnost oblikovanja svjetla i općenito ikakvih intervencija po tom pitanju. Nije isključena ni mogućnost da će biti i ekstremnijih slučajeva, odnosno onih koji se iz finansijskih razloga neće moći prilagoditi što će rezultirati zatvaranjem takvih manjih institucija – komentira dalje Mijatović ističući i to kako ova 'brza i prisilna promjena ne donosi ništa dobrog, kako po pitanju financija kulturnih i sličnih institucija, tako i po pitanju kvalitete likovnog izričaja'.

— Za ogromna finansijska ulaganja dobit ćemo ograničeni likovni izričaj, osiromašenje kazališne i koncertne produkcije te vrlo moguće i gašenje manjih institucija – zaključuje priznati dubrovački majstor rasvjete, a čini se kako će mnogima, ne samo kulturnim institucijama već i ljubiteljima kulture, ukoliko do primjene ove regulative zaišta i dođe – pasti mrak na oči.

FINANCIJSKI IZDATAK

'Outdoor' rasvjeta

Dubrovačke ljetne igre su na tungsten rasvjetnu opremu u zadnjih 10 godina potrošile 1,3 milijuna kuna. Ukoliko bi došlo do zabrane proizvodnje tungsten žarulja, DLJI bi morale utrošiti otprilike 5,6 milijuna kuna za osnovni dio opreme LED tehnologije koja bi zamijenila njihov postojeći rasvjetni park (dakle, bez povećanja broja rasvjetnih tijela). No, s obzirom na to da Igre priređuju programe na vanjskim lokacijama, potrebna je outdoor oprema najmanje IP64 ratinga koja je 30% skuplja od 'obične' (indoor). Dakle, Dubrovačke ljetne igre bi zapravo trebale utrošiti oko 7,3 milijuna kuna (bez PDV-a!) na nove rasvjetne uređaje i nove pulteve koji omogućavaju upravljanje rasvjetnim sustavima većim od 2 DMX universa, a postojeću rasvjetnu opremu rashodovati.

